

אמם הרי הם מותרים?

ומתרצת הגמרא: **רב מתרין ומפרש הברייתא** בדרך המתאימה **לטעמיה** [שאמנם אין קושיה על דינו של רב אבל הברייתא בעצמותה קשה בלא קשר למחלוקת רב ושמואל. שתחילת הברייתא עוסקת בעוברים הנולדים חיים, ומשמע שגם הסיפא שהוציאה מכללם את מי שיש לו שני גבין מדברת כשולד זה חי, שאם לא כן אין הוא שייך לכלל שברישא. וקשה שאין במציאות בעל שני גבין שיחיה].

ושמואל מתרין תירוץ אחר, שיתאים **לטעמיה**.

רב מתרין לטעמיה: בן ארבעה לדקה, בן שמונה לגסה, הרי הוא כשר. **הימנו ולמטה — אסור! כמה דברים אמורים** שאסור, **כשיצא הולד לאויר העולם קודם זמנו, אבל במעי אמו — שרי! יצא מי שיש לו שני גבין ושני שדראות דאפילו במעי אמו נמי אסור**, וכשיטת רב שאסרו גם כשנמצא במעי אמו כשנשחטה.

ושמואל מתרין לטעמיה: בן ארבעה לדקה כד-ב ובן שמונה לגסה. **הימנו ולמטה — אסור. כמה דברים אמורים כשלא כלו לו חדשיו**, אלא יצא לאויר העולם קודם זמנו. **אבל כלו לו חדשיו — מותר!**

יצא מי שיש לו ב' גבין וב' שדראות דאע"ג דכלו לו חדשיו — **אם יצא לאויר העולם, אסור!** שלמרות שמצד גילו ראוי הוא לחיות, ימות הוא בגלל ב' שדראותיו, ואסור

אמר ליה רב לרב שימי נכדו — שימי את! [בלשון חיבה — יודע אתה להשיבני]. והתשובה לשאלתך היא, שמה שאמר רבי חנינא בן אנטיגנוס שהוא חי אך פסול לקרבן לא מדובר בב' גבים וב' שדראות ממש. אלא רק — **ששדרתו עקומה**, שנראית כשתי שדראות, אך באמת אחת היא, אלא שהיא עקומה. ואילו אני אמרתי בב' שדראות חלוקות ונפרדות.

מיתבי: תניא: יש בעוברין הנולדים, שהן אסורים משום נבלה! שנולדו קודם זמנם, ואינם יכולים לחיות. ומסבירה הברייתא: כשנולדו בן ארבעה חדשים לבהמה דקה [שדרכה להוליד לחמשה חדשים], וכן בן שמונה חדשים לבהמה גסה [שדרכה להוליד לתשעה] הרי הוא ולד גמור.

ורק כשנולד **הימנו ולמטה** — הרי הוא נפל, **ואסור לאכלו כנבלה**.

ומסיימת הברייתא: **יצא מי שיש לו שני גבין ושני שדראות ודינו שונה משאר העוברים!**

ומדייקת הגמרא: **מאי יצא? לאו, יצא מי שיש לו שני גבין ושני שדראות מכלל עוברין, ששאר עוברין נאסרין רק אם נולדו קודם זמנם, אבל אם שחטו את אמם ומצאו אותם במעי אמם הרי הם מותרים כנלמד מהפסוק 'בהמה בבהמה תאכלו', ואילו אותם עוברים שיש להם שני גבים ושני שדראות יצאו מכללם, שאפילו במעי אמן אסורין, ולא מועילה להם שחיטת האם, וקשה לשמואל שאמר שאם נמצאו במעי**

הוכרח לפרש שקשה גם לשמואל, ורק משום שרב שימי היה מצוי אצל רב הקשה לו.

שאינם חיים. אבל רש"י שפירש שגם לשמואל אין הולד מתקיים וכמבואר בהערות הקודמות,

וסמיכות פרשת תומאת לידה לפרשת לידה מלמדת, שרק מי שראוי לברית שמנה יכול לחיות עד הברית שהיא ביום השמיני, אמו "טמאה שבעת ימים". יצאו אלו, שאין להם חיתוך אברים, שאינן ראויין לברית שמונה, שלא יאריכו בחיותם עד ליום השמיני, ולפיכך אין אמם טמאה בלידתה אותם⁽¹¹⁷⁾.

אמר ליה רב לתנא דתנא קמיה: וסיים בה, במתניתא, הכי: "וישיש לו שני גבין ושני שדראות", גם הוא אינו מטמא את אמו, כיון שאינו ראוי לחיות.

רבי ירמיה בר אבא סבר למעבד עובדא

באכילה⁽¹¹⁵⁾. אולם איסורו הוא דווקא כשנולד קודם שחיטת אמו, אבל אם נמצא במעי אמו, שרי! דקרינן בו 'בהמה בהמה תאכלו'. וכשיטת שמואל שאסר רק את המין שטבעם להוולד עם ב' גבין, והתיר בהמה רגילה שכזו.

תני תנא קמיה רב: המפלת בריית גוף שאינו חתוך ומחוטב בתבנית אברים, ובריית ראש שאינו חתוך⁽¹¹⁶⁾ — יכול תהא אמו טמאה לידה?

תלמוד לומר "אשה כי תזריע וילדה זכר וטמאה שבעה ימים וביום השמיני ימול"

שאפילו בפניו טוחות טהורה כל שכן בבריית ראש שאינו חתוך ואין צורך לכותבו.

117. בסוגייתנו מבואר שמשך החיים הנצרך שיחיה הולד כדי לטמא את אמו הוא שמנה ימים. אולם בעמוד א' מצינו שרבי זכאי טיהר ולד טריפה שאינו חי י"ב חודש, וגם רבי ינאי שחולק ומטמא טריפה טעמו משום שטריפה חיה יותר מ"ב חודש. ומאידך מצינו בגמרא כג, א שגם ולד שאינו יכול לחיות רגע אחד כבהמה במעי אשה מטמא הואיל ובמינו מתקיים, וכן כתב הרמב"ן [כג, ב] שהמפלת ולד מת ואפילו מחותך טמאה, וכן מבואר משיטת שמואל שטימא את היולדת ולד שיש לו ב' גבין, הואיל וישנה בריה בעולם שדמותה כן וחיה.

ובתוס' [כג א ד"ה הואיל] פירשו שאין קפידה שיחיה הולד בפועל, אלא שתהא צורתו צורה ששייך בה חיות. ולכן גם בראשו אדם וגופו תיש שמת מיד טמאה, שכל חלק בגוף שייך בו חיות בהמה שכל צורתה כתיש. ומטעם זה טמאה המפלת ולד שלם אפילו כשנולד מת כיון שאין חסרון בגוף הולד.

115. כן פירש רש"י, הסובר שלשמואל איסור "שסועה" שנאמר בתורה היא לאסור את המין ששמו שסועה שיש להם ב' גבין, ולכן הוצרך לפרש שבהמה רגילה בעלת ב' גבין אסורה באיסור נבילה. אבל התוס' [עמוד א' ד"ה רבי חנינא] והרמב"ן מפרשים שלשמואל בהמה יכולה לחיות עם ב' גבין, והאיסור שאסר שמואל באכילה נלמד מהפסוק "ואת השסועה", ופסוק זה עוסק בכל מיני בעלי החיים ואוסרם באכילה משום ב' הגבין.

116. בגמרא לעיל [עמוד א] מצינו שבמפלת ולד שפניו טוחות נחלקו ר"י ור"ל, וביאר רש"י שפניו טוחות "שאיין צורה בהן ניכרת לגמרי". וצריך לומר שגם ריש לקיש שמטמא בפניו טוחות מודה "בבריית ראש שאינו חתוך" שטהור, שראש שאינו חתוך אין בו מצורת ראש כלל, וכלשון רש"י "כולו שלם כעין דף ואין בו חיתוך אברים וצורה". אולם יש לעיין לרמב"ם שפסק [איסור ב' י, א] כרבי יוחנן שבפניו טוחות טהורה, והביא גם כן שבמפלת בריית ראש שאינו חתוך טהורה. ולכאורה אחר שפסק

כוותיה דשמואל באשה שילדה ולד שהיו לו שני גבין ושני שדראות, ולטמאותה טומאת לידה(118).

אמר ליה רב הונא לרבי ירמיה: מאי דעתך?

לטמאותה כיוולדת — לחומרא. והרי חומרא דאתי לידי קולא הוא! שיסברו השומעים דקיהבת לה ימי טוהר, שכיון שיש לה ימי טומאה דינה כיוולדת ויש גם ימי טוהר, ונמצאת מכשלים שהרי לרב אין לה ימי טוהר כלל(119).

עביד מיהא כרב שכמותו ההלכה! דקיימא לן: הלכה כרב באיסורי, בין לקולא ובין לחומרא!

אמר רבא: הרי אמרו חכמים — אשה

יולדת לתשעה, ויולדת לשבעה ולד חי. ורק אם ילדה לשמונה ודאי ימות.

וכן אמרו — בהמה גסה יולדת לתשעה ואם ילדה לשמונה הרי הוא נפל.

ויש להסתפק: האם בהמה יולדת לשבעה ואין הוולד נחשב נפל והרי הוא מותר באכילה. או לא ילדה לשבעה והעובר שנולד לשבעה הרי הוא אסור באכילה(120).

אמר רב נחמן בר יצחק: תא שמע: הרי שנינו בברייתא לעיל: הימנו ולמטה — אסור! מאי לאו, דין הברייתא נסוב גם אבהמה גסה. שכל ולד שנולד בפחות מתשעה חדשים, כולל בן שבעה, הרי הוא נפל, ואסור?!

שטומאת נדה היא רק שבעה ימים. מכל מקום העדיף רש"י לבאר סוגייתנו גם ביולדת זכר. בערוך לנר הקשה, מנין ידע רב הונא שטימא רבי ירמיה משום שסבר כשמואל, אולי טעמו משום שסבר כרבי יהושע [כא, ב] שאי אפשר שיפתח הרחם בלא שיצא דם. וי"ל שרבי ירמיה ביאר לרב הונא את טעם פסקו.

119. הרשב"א הוכיח שבמקום חשש גמור מחמירים, ולא חוששים לקולא שיכולה להגרם לטועים, ורק במקום שהפסק הוא לחומרא בעלמא אין ראוי להחמיר אם יש חשש תקלה. וכן כתב הריטב"א לעיל [עמוד א']. וראה בערוך לנר שביאר מדוע פירש הרשב"א גדר זה דווקא בסוגייתנו ולא כבר לעיל לגבי בני רבי חייה שגם שם נאמר שלא מחמירים במקום שיכול לבוא לידי קולא.

121. הקשו הראשונים מה חידש שמואל בכך שטימא דמות לילית, והרי בברייתא לעיל [יג, ב]

והיולדת טריפה שטיהר רבי זכאי טעמו הוא משום שיש פגם באבר, וכיון שצריך צורה שראיה לחיות, מעכב אפילו פגם שיגרום למות בעוד שנה. וסוגייתנו שהצריכה חיות למשך שמונה ימים מדברת בולד שאבריו שלמים וחסרונם הוא בהעדר צורה, ומחמת חסרון הצורה גרע דינו מנפל השלם באבריו, אולם עדיף הוא מטריפה שיש באבר פגם ממש. וראה עוד בחזו"א [יו"ד קי יג]. בסדרי טהרה [קצד, טו] כתב שסוגייתנו חולקת על הסוגיא לעיל שהצריכה שיחיה י"ב חודש. אולם מהבית יוסף הוכיח שלא סבר כן.

118. רש"י [ד"ה כוותיה] העמיד שהאשה שטמא רבי ירמיה לא ראתה דם בלידתה, שאל"כ טמאה ממ"נ בטומאת נדה ומהי חומרתו של רבי ירמיה. וביאר המהרש"א שאף על פי שיכל רש"י להעמיד שמדובר ביולדת נקבה שימי טומאתה נמשכים י"ד יום, וישנה חומרא לטמאותה משום יולדת גם אם ראתה דם,

נולדים חודשיים קודם הרי הם חיים, כמו כן בבהמה דקה כל הנולדים ממנה חודשיים קודם, דהיינו לשלושה חדשים הרי הם חיים. קא משמע לן ששונה דין בהמה דקה מאדם ובהמה גסה, ואם יולדת קודם החודש החמישי ימות הולד.

אמר רב יהודה אמר שמואל: המפלת דמות לילית [שידה, שיש לה פרצוף אדם וכנפיים] — אמו טמאה לידה! כי ולד אדם הוא ולא שד — אלא שיש בו כנפים! (121)

תניא נמי הכי: אמר רבי יוסי — מעשה בסיומוני, באחת שהפילה דמות לילית, ובא מעשה לפני הכמים ואמרו: ולד הוא, אלא שיש לו כנפים!

המפלת דמות נחש — הורה הנינא בן אחיו של רבי יהושע: אמו טמאה לידה!

הלך רבי יוסף וספר דברים לפני רבן גמליאל

ודוחה הגמרא: לא תוכיח מכאן. כי מה שכתבה הברייתא "הימנו ולמטה אסור" נסוב דווקא אבהמה דקה, שלמטה מארבעה חדשים הרי הוא נפל. אך בבהמה גסה אם יהיה בן שבעה איננו אסור.

ומקשה הגמרא: האי — מאי?! אי אמרת בשלמא קאי אגסה, איצטריך להשמיענו שכל שלמטה ממנו אסור. כי סלקא דעתך אמינא הואיל ובאשה חיי בן שבעה חדשים, בבהמה נמי חיי בן שבעה, הילכך קא משמע לן דלא חיי בבהמה.

אלא, אי אמרת ארקה איתמר שפחות ממנו אסור, הא פשיטא! כי בת תלתא ירחי — מי קא חיי? וברור שהוא נפל ומה חידשה הברייתא?

ומתרצת הגמרא: איצטריך! סלקא דעתך אמינא כל בציר תרי ירחי — חיי, שכשם שאדם ובהמה גסה שהם נולדים לתשעה, אם

וקודם יום השמיני בודאי שאסור לאוכלו. ותירץ, שסמכו על ההוכחה שחי ח' ימים להוציאו מידי נפל ולהתירו דווקא במקום שאין ידוע שנולד מוקדם, אבל בידוע שנולד בזמן שאין יכול להתקיים יאסר גם אחר יום ח' שנתלה שהוא ממיעוט הנפלים החיים מעט יותר מח' ימים. עוד תירץ שנפקא מינה להלקות את האוכלו קודם יום השמיני, שמדין הגמרא בשבת אינו לוקה, שרק מספק אסרהו, וכמבואר ברמב"ם [מאכלות אסורות ה]. אבל האוכל מולד שנולד קודם זמנו שנפל הוא בודאי לוקה, ונסתפקה הגמרא מאיזה חודש הוא ודאי נפל שאפשר להלקות האוכלו. ומרש"י [ד"ה הרי] שביאר ספק סוגייתנו לענין היתר אכילה מוכח כתירוץ הראשון.

טימאו אפילו כשראשו כתיש שחסר לו מדמות אדם, וכ"ש כשרק נוספו לו כנפיים ודמות אדם שבו שלמה. ותירצו התוס' [ד"ה המפלת] והרמב"ן [כג, ב] שכיוון שגוף האדם שבו לא הוציאו מכלל שד, שהרי גם דמותם דמות אדם, אפשר שאין בו כלל דמות אדם וכולו דמות שד, ולכן היה מקום לטהרו יותר ממי שגופו אדם וראשו כתיש, שלפחות בחלקו אדם הוא.

120. בגמרא בשבת [קלו, ב] מצינו שכל ולד שאין ידוע שכלו לו חודשיו אסור באכילה עד שיחיה ח' ימים, שחוששים שמא נפל הוא. וכן נפסק להלכה בשו"ע [יו"ד טו, ב]. והקשה בערוך לנר אם כן מהו הספק מסוגייתנו בדין ולד בהמה גסה שנולד בחודש השביעי, דממ"נ אם יחיה עד היום השמיני הרי הוא חי לפנינו,

יהושע שהוא הורה לטמאות את היולדת דמות נחש.

שלח לו רבי יהושע לרבן גמליאל — מפני הורה חנינא, ולא מעצמו! (122)

אמר אביי: שמע מינה, צורבא מרבנן דאמר מילתא לימא בה טעמא, דכי מדברו ליה טעמא דמילתא מדבר במה שאמר, וכמו שאירע כאן, שכאשר הזכירה כלת חנינא לרבי יהושע את טעם הדבר הוא נזכר בהלכה עצמה שהורה.

מתניתין:

המפלת שפיר [עור הולד קודם שנבראו בתוכו גידים ועצמות ובשר] (123) מלא מימ, או מלא דב, או מלא נוזל בגנונים [גוונים] (124) שונים — אינה חוששת לולד! שאינה חוששת שמא כבר התרקמו בו אברי

על הוראתו זאת של חנינא בן אחיו של רבי יהושע, כדי שימחה בו רבן גמליאל, ויורה שאין אמו טמאה.

שלח לו רבן גמליאל לרבי יהושע: הנהג בן אחיך יחד עמך, ובא אלי!

בהליכתו של רבי יהושע וחנינא בן אחיו, יצתה כלת חנינא לקראתו של רבי יהושע, ואמרה לו: רבי, המפלת כמין נחש — מהו?

אמר לה רבי יהושע — אמו טהורה! שגם רבי יהושע חלק על הוראתו של חנינא.

אמרה לו, כלתו של חנינא, לרבי יהושע: והלא משמך אמרה לי חמותי — אמו טמאה?! וגם הוסיפה חמותי שאמר לה רבי יהושע מאיזה טעם היא טמאה — הואיל ונלגל עינו של הנחש ענול בשל אדם!

מתוך דבריה של כלת חנינא נזכר רבי

החילוקים שנתבארו בגמרא אינם נוהגים בזמן הזה שאין אנו בקיאים בצורת הולד והסכימו הפוסקים שאפילו ביש לו ב' גבין ובפניו טוחות טמאה אמו. וכתב הבית יוסף [קצד ד"ה ואיתא] שלא רק בהם טימאו אלא גם בגולגלתו אטומה או גופו אטום או ושטו אטום. וכן כתב גם הראב"ד [בעלי הנפש שער הפרישה] והוסיף שגם נברא בעין אחת וירך אחד באמצע וכמין אפקתא דדיקלא, כולם טמאים בזמן הזה שמחמת חסרון הבקיאות החמירו וטימאו את היולדת כל וולד שהוא בלא לחלק מה דמותו.

123. כן פירש רש"י כא ב [ד"ה שפיר].

124. כן פירש רש"י על פי המבואר בגמרא בשם רב אדא בר אהבה. אבל הרמב"ם

122. הרמב"ם [איסור"ב י, י] פסק להלכה שהמפלת דמות נחש אמו טמאה לידה. והקשו הראב"ד והמגיד משנה שבגמרא לעיל [כג, א] מבואר שרק לרבי מאיר שטימא את המפלת דמות בהמה ויהיה אפשר לומר שהוא הדין בנחש, אבל לרבנן שמטהרים בהמה ויהיה פשיטא שנחש טהור, וכיון שפסק הרמב"ם [שם, ת] כרבנן, אינו יכול לטמא בנחש כר"מ. ותירץ הכס"מ שהאמוראים שתלו דין נחש במחלוקת ר"מ וחכמים לא שמעו המעשה עם חנינא המובא בסוגינתו. ולכן אין הגמרא שם להלכה אלא כחנינא שטימא נחש לכו"ע. ובטעם הדבר שחמור הנחש יותר מכל שאר בעלי חיים פירש הכס"מ שגלגל עינו דומה לגמרי לאדם. וראה מש"כ לעיל כג. א.

כתב הרשב"א [תורת הבית עב] שכל

הטוהר היא נוהגת כנקבה, ככל יולדת תאומים זכר ונקבה שאין הזכר מגרע בלידתו את ימי הטהרה של הנקבה שנולדה עמו.

או המפלת שליא [כיס ההריון שהעובר מונח בתוכו במעי אמן] טמאה בטומאת לידה, שאפילו שלא ראינו שהפילה ברור הדבר שהיה ולד, שאין שליא בלא ולד. ותולים שנימוח ויצא בלי שיכירו בו. וכיון שאינו ידוע אם הוולד שיצא היה זכר או נקבה, הרי מספק היא **תשב לזכר ולנקבה**, ותנהג י"ד ימי טומאה ונ"ו ימי טוהר.

גמרא:

ושואלת הגמרא: **בשלמא** המפלת שפיר שמלא **דם ומים** אינה חוששת שהיה ולד ונימוח, **כי דם ומים לא כלום היא**.

אלא המפלת שפיר שיש בו **גיגונים** — **ניחוש שמא ולד היה ונימוח**, שהנוזל בעל הגוונים השונים הוא גוף ולד שנימוח לגמרי.

ומתרצת: **אמר אביי**: אין לחשוש להמחות הולד, לגמרי עד שיהפך לגמרי לנוזל, כי **כמה יין—חי שתת אמו של זה שנמוח**

הוולד ולאחר מכן נימוחו, אלא תולים שעדיין לא התחילו להתרקם ועדיין לא נוצר הולד וממילא אין אמו טמאה לידה.

ואם היה השפיר מרוקם, שניכרים בו במקצת צורת האיברים⁽¹²⁵⁾, הרי הוא ולד וטמאה אמו. אולם כיון שאין ניכר אם הוא זכר או נקבה — **תשב לזכר ולנקבה**. שמחמת שהיא מסופקת אם צריכה לשבת שבעה ימי טומאה של זכר או י"ד ימי טומאה של נקבה, הרי עליה להחמיר מספק ולנהוג י"ד יום בטומאה, ולאחר מכאן יש לה רק כ"ו ימי טוהר שנותרו משלשים ושלשה ימי הטהרה של זכר.

המפלת סנדל, היולדת תאומים שנמעכו פניו של אחד מהם לגמרי על ידי שדחקו אחיו התאום ברחם, ואין ניכרת בו צורת האברים, ודומה הוא במראהו לדג ששמו סנדל⁽¹²⁶⁾. ויחד עמו נולד גם התאום שדחקו, ובסנדל אין ניכר אם הוא זכר או נקבה. הרי אם הוולד הנוסף הוא זכר, היא צריכה להחמיר מכח הסנדל ולנהוג י"ד ימי טומאה, כי שמא הסנדל הוא נקבה. אך ימי טוהר יהיו לה רק כשל זכר, כי יתכן שגם הסנדל היה זכר. אך אם העובר השני נקבה אין לידת הסנדל מעלה או מורידה, כי את ימי הטומאה היא נוהגת מכח הנקבה שילדה, וגם את ימי

לתולעת.

125. כן פירש רש"י כג ב [ד"ה מרוקם], ובגמרא [כה, א] יבואר מהם האברים שצריך שיוכרו כדי שיחשב השפיר למרוקם.

126. כן פירש רש"י כה, ב [ד"ה סנדל], וכג, ב [ד"ה סנדל].

בפירוש המשניות פירש ש"גיגונים" הם חתיכות בשר שצורתם כתולעת. והקשה **הבאר שבע** שבגמרא מבואר שהכוונה היא לגוונים וכפירוש רש"י. ותירץ **באחמת בצלאל** שסובר הרמב"ם שרב אדא ששינה את הגירסא במשנה מ"גיגונים" ל"גוונים" משנה גם את המשמעות, ולגירסת רב אדא מודה גם הרמב"ם לפירוש רש"י, ורק את גירסתינו גיגונים פירש הרמב"ם שהכוונה היא

רב אדא בר אהבה אמר: 'גוונים' לשון רבים, תנן, ואם איתא דאתמוחי אתמה, כולה לא היו בו צבעים רבים, אלא בחד גוונא הוי קאי שכן טבע העובר שנימוח שמתערב לגמרי, והופך צבעו לאחד (128).

תניא: אבא שאול אומר — קובר מתים הייתי, והייתי מסתכל בעצמות של מתים, ונוכחתי כי: השותה יין חי שלא מזגהו במים כלל — עצמותיו שרופים. השותה יין מזוג שהיתה מזיגתו במים יותר מהראוי — עצמותיו סבויין [שחורין]. והשותה יין מזוג

עוברת בתוך מעיה? (127) שאף אם שתתה יין חי הגורם לולד שימח, לא יתכן שתשתה כמות שכזו שתגרום שימח הולד לחלוטין.

רבא אמר: מה שלא חוששים למיחוי הולד הוא משום ש'שפיר מלא גינונים' תנן, ואם איתא דאתמוחי אתמה, שנימוח העובר בתוך השפיר — מחפר חפר! שנוזל תופס מקום פחות ממוצק, שהרי אין רווח בין נוזל לנוזל. ולכן שפיר שנימוח העובר שבתוכו צריך להיות ריק בחלקו, וכיון שמצאו לשפיר כשהוא מלא גינונים אין חשש שנימוח בו העובר.

אינה חוששת לולד" וכלשון המשנה, ולא פירש האם צריך שיהא מלא או שיהיו בו גוונים. ואי אפשר לומר שפסק הרמב"ם כאביי שטיהר בכל מקרה, שקיי"ל [ב"מ כב, ב] שרק בשהה מקומות הלכה כאביי וזה אינו אחד מהשהה. ותירץ, שכל סוגייתנו שהקשתה שנחוש לולד שנימוח היא בשיטת רבי שמעון [מ, א] שמתמא המפלת ולד שכזה, אבל לרבנן שמצריכים שיהא הולד שלם אין מקום לקושית הגמרא וטהורה בכל מקרה, ולכן הרמב"ם שפסק כרבנן. השמיט את סוגייתנו, וראה מה שכתבנו בהערה הקודמת. הערוך לנר תירץ שסבר הרמב"ם כרשב"א [תורת הבית בית ז' שער ו'] שרב אדא ורבא אינם חולקים וצריך שיהא גם מלא וגם שיהיו בו גוונים שונים, ונסתמך הרמב"ם על כך שדייקו בלשונו שכתב "מלא גנינים" שאם אינו מלא או שאין גוונים רבים טהורה. ותירוצו זה לא יתכן לפי דברי החכמת בצלאל [ד"ה מלא גנונים] שרב אדא גרס "גוונים" ולא "גנינים", ואם כן הרמב"ם שכתב "גנינים" לא פסק כרב אדא, וראה ברע"א [שם] שדחה את תירוצו הערוך לנר בדחיה נוספת.

127. מלשונו של אביי "בתוך מעיה" מבואר שסוגייתנו עוסקת בולד שנימוח בתוך הרחם קודם שיצא לבית החיצון, והקשה הרע"א [בחידושים המובאים בספר וזאת ליהודה] שבגמרא להלן [מ, א] מבואר שנחלקו ר"ש ורבנן האם ולד שנימוח ברחם אמו מטמא בלידה, ושיטת רבנן שאינו מטמא. ואם כן מה הוקשה לגמרא שנחוש שמא היה ולד, אולי משנתנו סוברת כרבנן ולכן גם אם היה ולד אינו מטמא כיון שנימוח. וראה בתוס' לעיל יח, א [ד"ה שליא] שנסתפקו האם רבנן מטהרים בולד שנימוח, וקושית הרע"א היא לתרוץ השני הסובר שישנה מחלוקת בדבר.

128. בין שלושת התירוצים שהובאו בגמרא מדוע לא חוששים לולד שנימוח ישנם חילוקים להלכה. שלרב אדא רק כשיש בשפיר גוונים רבים לא חוששים, ולרבא דווקא כשמלא לגמרי אין חשש, ואילו אביי התיר בכל מפלת שפיר, לפי שאין מצוי שימח הולד לחלוטין. והקשה הרע"א [בחידושים המובאים בספר וזאת ליהודה] מדוע סתם הרמב"ם בהלכותיו [איסור"ב י, ד] וכתב "הפילה שפיר מלא גנינים

כראוי — עצמותיו משוחים ואינם יבשים!

עוד נוכחתי: וכל מי ששתייתו מרובה מאכילתו, עצמותיו שרופין. אכילתו מרובה משתייתו, עצמותיו סכויין⁽¹²⁹⁾. ומי שנהג כראוי ולא הרבה לא באכילה ולא בשתייה, עצמותיו משוחין.

תניא: אבא שאול אומר, ואיתימא רבי יוחנן הוא שאמר: קובר מתים הייתי, פעם אחת רצתי אחר צבי, ונכנסתי בקולית [עצם הירך] של מת, ורצתי אחריו שלש פרסאות, ולהשיג את הצבי — לא הגעתי! וקולית — לא כלתה! כשחזרתי לאחורי — אמרו לי: של עוג מלך הבשן היתה הקולית! (130)

תניא: אבא שאול אמר — קובר מתים הייתי פעם אחת נפתחה מערה תחת, ועמדתי בגלגל עינו של מת — והיה גלגל העין גדול כל כך, ששקעתי בו עד חוטמי! כשחזרתי לאחורי, אמרו לי: עין של

אבשלום היתה! (131) ושמא תאמר אבא שאול ננס היה ולכן שקע עד חוטמו? אבא שאול ארוך בדורו היה!

ורבי טרפון מגיע לכתפו של אבא שאול, ורבי טרפון ארוך בדורו היה!

ורבי מאיר מגיע לכתפו של רבי טרפון, ורבי מאיר ארוך בדורו היה!

ורבי מגיע לכתפו של רבי מאיר, ורבי ארוך בדורו היה!

ורבי חייא מגיע לכתפו של רבי, ורבי חייא ארוך בדורו היה!

ורב מגיע לכתפו של רבי חייא, ורב ארוך בדורו היה!

ורב יהודה מגיע לכתפו של רב, ורב יהודה ארוך בדורו היה!

129. בגמרא במגילה [יב, א] ביארה את הפסוק "והשתיה כדת אין אונס" [אסתר] שנהגו במשתה אחשוורוש כדת התורה והרבו באכילה יותר מהשתיה. והקשו התוס' [ד"ה אכילתו] שבסוגייתנו מבואר שהמנהג הנכון הוא להשוות האכילה לשתייה, והמרבה באכילה עצמותיו סכויין. ותירצו, ש"אכילתו מרובה" שבסוגייתנו, הכוונה היא שמרובה מאד, ודעת התורה היא להרבות במעט באכילה יותר מבשתייה, וראה מה שכתב בזה בערוך לנר.

130. המהרש"א ביאר שמעשה זה משל הוא, "צבי" הוא סמל הטהרה, שחיה הטהרה היא וכן אמרו "הוי רץ כצבי לעשות רצון אביך שבשמים". "מת" הוא סמל לטומאה, וכן "עוג מלך הבשן" מסמל את צד הטומאה שבא

מהנפילים בני שמחזאל. ולמדינו אבא שאול שקודם שיתקדם האדם בדרכי הטהרה ינקה עצמו מכל טומאה, שאם ירוץ לטהרה בעוד טמא לא ישיג את הטהרה. ומשל את הנוהג כן לרץ אחר צבי בתוך עצם טמאה. וראה ביאור נוסף במשל זה בחידושי החתם סופר.

131. גם מעשה זה ביאר המהרש"א שמשל הוא, ובא ללמדינו את אותו הלימוד שבמשל הקודם. "אבשלום" מסמל את הטומאה שהיה בן יפת טוהר. ומקום טומאתו היה "בגלגל עינו", שנתן עינו לשכב עם נשי אביו. "חוטם" מסמל את הנשמה הטהורה, שהרי הנשמה תלויה בו. ואמר אבא שאול שהשוקע בטומאה עד שנוגעת הטומאה גם לנשמתו הטהורה, חייב קודם "לחזור לאחוריו" ולטהר עצמו מהטומאה, ורק

ואדא [שם אדם] דיילא [שמש של רבנן] מגייע לכתפו של רב יהודה.

כה-א ופרשתבינא [שם אדם] (132) דפומבדיתא קאי לה לאדא דיילא עד פלגיה [אמצע גופן].

וכולי עלמא קאי לפרשתבינא דפומבדיתא עד חרציה! [מותנין] (133).

שאלו לפני רבי:

המפלת שפיר מלא בשר אך אין בו ריקום איברים — מהו?

אמר להם — לא שמעתי אם אמו טמאה לידה.

אמר לפניו רבי ישמעאל ברבי יוסי — כך אמר אבא: הפילה שפיר מלא דם — טמאה נדה! שפיר מלא בשר ואפילו בלי ריקום איברים — טמאה לידה!

אמר ליה רבי לרבי ישמעאל ברבי יוסי: אילמלי דבר חדש אמרת לנו משום אביך שהיית אומר לנו רק את הדין ששפיר מלא

בשר מטמא, היה מסתבר שאביך הוא שחידש דין זה, ולא שחזר על דברים ששמע מאחרים. ושמענוך שכן ההלכה כדברי אביך.

אבל עכשו, שהוספת לנו ששפיר מלא דם מטמא משום נידה, ובדבר זה ידוע לנו שישנה כבר מחלוקת, ומוכח שאביך בדבריו ציטט מדברי אחרים ולא חידש מעצמו, ולכן לא נשמע לדבריך. כי אין הכרח שאביך ציטט רק את הנפסק להלכה, שהרי מדהא קמייטא, דשפיר מלא דם מטמא בנידה, ביחידאה קאמר, שהרי חכמים חולקים וסוברים שאם כנוס הדם בתוך עור השפיר אין האשה מטמאת בנידה, ורק כסומכוס היא שאמר זאת משום רבי מאיר ואין הלכה כמותו, ולכן הא נמי שפיר מלא בשר, שמשמא, שמא כרבי יהושע אמרה, ואין הלכה כרבי יהושע!

ומבאר רבי היכן מצאנו שרבי יהושע אינו מצריך ריקום איברים:

דתניא: המפלת שפיר שאינו מרוקם — רבי יהושע אומר: הרי זה ולד שעור השפיר

“דפומבדיתא”. ולכן פירשו שפרשתבינא פירשו “מושל”, ולפירושם מושל פומבדיתא הגיע גובהו עד למחצית גופו של אדא דיילא.

133. כן פירש הערוך [ערך חרף], וכלשון תרגום אונקלוס על הפסוק “וישם שק במותניו” [בראשית לז, לד] “ויאסר שקא בחרציה”. עוד פירש הערוך ש“חרוץ” הוא עפעף העין, וכלשון הפסוק “עוור וחרוץ” [ויקרא כב]. וכמפורש ברש“י בבכורות [לח]. אולם במהר“ל פירש שחרציה שבסוגייתנו נמוך יותר מהכתף, ומוכח שחרוץ שבסוגייתנו הכוונה היא למותנים ולא

אחר כך יכול להתחיל ולהתקדם בדרכי הטהרה. וביאור המשך הסוגיא לדרכו של המהרש“א הוא, שלא תאמר ש“אבא שאול ננס היה” בדרגתו הרוחנית ורק הוא כששקע בטומאה צריך לחזור לאחוריו, אבל הגדולים בדרגתם יותר יכולים לתקן טומאתם תוך כדי עליה בטהרה. אין הדבר כן, אלא הגדול בדורו היה ואעפ“כ בלא להנתק מהטומאה לא יכל לדבוק בקדושה.

132. כן פירש רש“י שהכוונה היא לאדם מפומבדיתא ששמו פרשתבינא. והקשו התוס', שאם כן היה לגמרא לומר “מפומבדיתא” ולא